

LIBRIS

We know
books

KAI BIRD
MARTIN J. SHERWIN

OPPENHEIMER

UN PROMETEU AMERICAN

Traducere din limba engleză de Alex Văsies

CORINT
ISTORIE
—2024—

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	9
PROLOG.....	15
PARTEA ÎNTÂI	21
CAPITOLUL 1 – „Orice idee nouă i se părea absolut minunată.”.....	23
CAPITOLUL 2 – „În propria închisoare”.....	47
CAPITOLUL 3 – „Trec printr-o perioadă destul de proastă.”.....	62
CAPITOLUL 4 – „Munca mi se pare grea, slavă Domnului, și aproape plăcută.”.....	80
CAPITOLUL 5 – „Eu sunt Oppenheimer.”.....	96
CAPITOLUL 6 – „Oppie”.....	111
CAPITOLUL 7 – „Băieții nim-nim”.....	129
PARTEA A DOUA.....	147
CAPITOLUL 8 – „În 1936, interesele mele au început să se schimbe.”.....	149
CAPITOLUL 9 – „[Frank] l-a decupat și l-a expediat.”.....	170
CAPITOLUL 10 – „Cu o siguranță din ce în ce mai mare”.....	188
CAPITOLUL 11 – „Mă voi căsători cu o prietenă de-ale tale, Steve.”.....	200
CAPITOLUL 12 – „Noi trăgeam New Deal-ul spre stânga.”.....	216
CAPITOLUL 13 – „Coordonatorul rupturii rapide”.....	232
CAPITOLUL 14 – „Afacerea Chevalier”.....	251
PARTEA A TREIA	259
CAPITOLUL 15 – „Devenise foarte patriotic.”.....	261
CAPITOLUL 16 – „Prea multă discreție”.....	284
CAPITOLUL 17 – „Oppenheimer spune adevărul [...]”.....	300

CAPITOLUL 18 – „Sinucidere, cauze necunoscute”	317
CAPITOLUL 19 – „Ai vrea să o adopți?”	324
CAPITOLUL 20 – „Bohr era Dumnezeu, iar Oppie era profetul său.”	340
CAPITOLUL 21 – „Impactul dispozitivului asupra civilizației”	351
CAPITOLUL 22 – „Acum suntem toți niște nenorociți.”	367
PARTEA A PATRA	393
CAPITOLUL 23 – „Bieții omuleți!”	395
CAPITOLUL 24 – „Simt că am sânge pe mâini.”	408
CAPITOLUL 25 – „Oamenii ar putea distruge New Yorkul.”	424
CAPITOLUL 26 – „Oppie a avut o erupție, iar acum este imun.”	442
CAPITOLUL 27 – „Un hotel intelectual”	463
CAPITOLUL 28 – „Nu putea înțelege de ce a făcut-o.”	489
CAPITOLUL 29 – „Sunt sigură că de-asta arunca lucruri în el.”	507
CAPITOLUL 30 – „N-a lăsat nicio clipă să se înțeleagă care era părerea lui.”	519
CAPITOLUL 31 – „Vorbe grele despre Oppie”	538
CAPITOLUL 32 – „Savantul X”	567
CAPITOLUL 33 – „Bestia din Junglă”	576
PARTEA A CINCEA	605
CAPITOLUL 33 – „Arată destul de rău, nu-i așa?”	607
CAPITOLUL 33 – „Mă tem că toată chestia asta este o dovadă de idioțenie.”	621
CAPITOLUL 33 – „O manifestare a isteriei”	651
CAPITOLUL 33 – „O pată neagră pe blazonul țării noastre”	669
CAPITOLUL 38 – „Încă simt că am sânge cald pe mâini.”	684
CAPITOLUL 39 – „Era chiar ca o Țară de Nicăieri.”	701
CAPITOLUL 40 – „Ar fi trebuit să se întâmple în ziua de după Trinity.”	711
EPILOG – „Există un singur Robert.”	729
Nota autorului și mulțumiri – „Lunga mea călătorie cu Oppie”	733
Note	741
Bibliografie	815
Index	833

PROLOG

Fir-ar să fie, am ajuns să iubesc țara asta!

Robert Oppenheimer

Princeton, New Jersey, 25 februarie 1967. În ciuda vremii amenințătoare și a frigului cumplit din nord-est, 600 de prieteni și colegi – laureați ai Premiului Nobel, politicieni, generali, cercetători, poeți, prozatori, compozitori și cunoștințe făcute de-a lungul timpului – s-au adunat pentru a depăna amintiri și a deplânge moartea lui J. Robert Oppenheimer. Unii îl cunoșteau drept blândul lor profesor, poreclit cu afecțiune „Oppie”, alții îl știau drept un mare fizician, omul care în 1945 devenise „părintele” bombeii atomice, erou național și simbol al omului de știință ca funcționar public, dar toți își aminteau cu o amărăciune profundă cum, doar nouă ani mai târziu, noua administrație republicană a președintelui Dwight D. Eisenhower îl declarase un risc la adresa securității naționale – făcând din Robert Oppenheimer cea mai importantă victimă a cruciadei americane anticomuniste. Și astfel, cu inimile îndurerate, au ajuns să-și amintească de un om strălucit, a cărui viață remarcabilă fusese deopotrivă marcată de succes și de tragedie.

Lista laureaților Premiului Nobel includea² fizicieni de renume mondial, precum Isidor I. Rabi*, Eugene Wigner**, Julian Schwinger***, Tsund

* Isidor Isaac Rabi (1898–1988), fizician american, lider al grupului de oameni de știință de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, membru al Comisiei pentru Energie Atomică și succesor al lui Oppenheimer pe postul de președinte al acestuia. A înființat una dintre cele mai bune Catedre de fizică din lume în cadrul Universității Columbia, unde s-au format numeroși fizicieni câștigători ai Premiului Nobel (n. red.).

** Eugene Wigner (1902–1995), fizician american de origine maghiară, co-laureat al Premiului Nobel pentru Fizică în 1963 pentru numeroasele contribuții aduse fizicii nucleare, una dintre ele fiind formularea legii conservării parității (n. red.).

*** Julian Seymour Schwinger (1918–1994), fizician american, co-laureat al Premiului Nobel pentru Fizică în 1965 pentru introducerea de noi idei și metode în electrodinamica cuantică (n. red.).

Dao Lee* și Edwin McMillan**. Fiica lui Albert Einstein, Margot, se afla acolo pentru a-l onora pe omul care-i fusese șef tatălui ei la Institutul de Studii Avansate. Robert Serber*** – student al lui Oppenheimer la Berkeley, în anii '30, prieten apropiat și veteran din Los Alamos – era și el prezent, la fel ca marele fizician Hans Bethe, de la Universitatea Cornell, laureatul Nobel care dezvăluise mecanismul intern al soarelui. Irva Denham Green, o vecină de pe liniștita insulă caribeană St. John, unde familia Oppenheimer își construise o casuță pe plajă, în care se refugiase după umilirea publică din 1954, stătea cot la cot cu eminențe influente ale sistemului american de politică externă: avocatul și veșnicul consilier prezidențial John J. McCloy, generalul Leslie R. Groves (liderul militar al Proiectului Manhattan), Paul Nitze (secretarul de stat al Forțelor Navale), Arthur Schlesinger Jr. (istoricul câștigător al Premiului Pulitzer) și senatorul de New Jersey, Clifford Case. Pentru a reprezenta Casa Albă, președintele Lyndon B. Johnson și-a trimis consilierul științific, pe Donald F. Hornig, un veteran de la Los Alamos care fusese alături de Oppenheimer la „Trinity”, la testul primei bombe atomice din 16 iulie 1945. Împrăștiati printre oamenii de știință și elita puterii de la Washington se aflau oameni de literatură și cultură: poetul Stephen Spender, prozatorul John O'Hara, compozitorul Nicolas Nabokov și George Balanchine, directorul Baletului din New York.

Văduva lui Oppenheimer, Katherine „Kitty” Puening Oppenheimer, a stat în primul rând în Aula „Alexander” a Universității Princeton în timpul a ceea ce mulți aveau să țină minte ca fiind o slujbă de înmormântare liniștită, dulce-amăruie. Alături de ea s-au aflat fiica lor, Toni, în vârstă de 22 de ani, și fiul lor, Peter,

* Tsund Dao Lee (1926–), fizician american de origine chineză, câștigător al Premiului Nobel pentru Fizică în 1957 pentru descoperirea teoretică a încălcării principiului conservării parității, teorie verificată experimental de Chien-Shiung Wu. Lee și Yang au fost primii chinezi care au câștigat Premiul Nobel (n. red.).

** Edwin Mattison McMillan (1907–1991), specialist american în fizică nucleară, co-laureat al Premiului Nobel pentru Chimie în 1951 pentru descoperirea elementului 93, neptunium, mai greu decât uraniul (n. red.).

*** Robert Serber (1909–1997), fizician american care a participat la Proiectul Manhattan alături de Oppenheimer. *New York Times* l-a numit „moașa intelectuală a nașterii bombei atomice” (n. red.).

de 25 de ani. Frank Oppenheimer, fratele mai tânăr al lui Robert, a cărui carieră ca fizician fusese distrusă în vârtejul mccarthy-ist, a stat lângă Peter.

Acorduri din *Requiem Canticles* a lui Igor Stravinski, o compoziție pe care Robert Oppenheimer o ascultase pentru prima dată, și o admirase, în chiar această aulă în toamna precedentă, au umplut auditoriul, iar apoi Hans Bethe* – care-l cunoștea pe Oppenheimer de trei decenii – a ținut primul dintre cele trei discursuri comemorative. „A făcut mai multe decât oricine”, a spus Bethe, „pentru fizica teoretică americană. [...] A fost un lider [...], dar n-a fost autoritar, niciodată n-a dictat în privința a ceea ce trebuia făcut. A scos tot ce era mai bun din noi, așa cum face o gazdă pricepută cu oaspeții săi. [...]”³ La Los Alamos, unde a avut în subordine mii de oameni în presupusa cursă împotriva germanilor pentru a construi bomba atomică, Oppenheimer transformase un teren virgin într-un laborator și construisese o echipă eficientă dintr-un grup divers de oameni de știință. Bethe și alți veterani de la Los Alamos știau că, fără Oppenheimer, „dispozitivul” primordial pe care-l construiseră în New Mexico n-ar fi fost terminat la timp pentru a fi folosit în război.

Henry DeWolf Smyth, fizician și vecin de la Princeton, a ținut al doilea discurs. În 1954, Smyth fusese singurul dintre cei cinci membri ai Comisiei pentru Energie Atomică (AEC) care votase pentru ca lui Oppenheimer să i se restituie autorizația de securitate. Ca martor al „audierii de securitate” la care Oppenheimer fusese supus, Smyth a înțeles cât se poate de clar că luase parte la o parodie: „O asemenea greșeală nu poate fi niciodată îndreptată; o astfel de pată nu poate fi niciodată ștersă din istoria noastră [...]. Regretăm că serviciul măreț pe care l-a adus acestei țări a fost răsplătit într-un mod atât de meschin [...]”⁴

La final, a fost rândul lui George Kennan, diplomat și ambasador cu experiență, părintele politicii de izolare a Uniunii Sovietice dusă de America postbelică, și un vechi prieten și coleg al lui Oppenheimer la Institutul de Studii Avansate. Nimeni nu-i stimulase lui Kennan gândirea în privința nenumăratelor pericole ale epocii nucleare mai mult decât Oppenheimer. Nimeni nu-i fusese un prieten mai

* Hans Bethe (1906–2005), fizician teoretician american de origine germană, câștigător al Premiului Nobel pentru Fizică în 1967 pentru munca sa de cercetare în scopul producerii de energie stelară (n. red.).

apropiat, apărându-i munca și oferindu-i refugiu la Institut, atunci când părerile sale opuse politicii de militarizare a Americii din timpul Războiului Rece făcuseră din Kennan un proscris la Washington.

„Asupra nimănuî”, a spus Kennan, „nu s-au abătut cu atâta cruzime dilemele stărnite de cucerirea recentă de către ființele umane a unei puteri asupra naturii care întrece orice limită a tăriei lor morale. Nimeni n-a văzut mai clar pericolele înfruntate de umanitate din cauza acestei discrepante crescânde. Această neliniște nu i-a zdruncinat deloc credința în importanța căutării adevărului sub toate formele sale, științifice și umane, dar nimeni nu și-a dorit cu mai multă ardoare să prevină catastrofele la care dezvoltarea armelor de distrugere în masă amenința să ducă. Avea în minte interesele întregii omeniri, însă credea că șansa cea mai mare de a-și urmări aspirațiile o avea în calitate de american și prin intermediul comunității naționale din care făcea parte.

În zilele întunecate de la începutul anilor '50, când problemele au început să năvălească asupra lui din mai multe părți și când a început să fie hărțuit pentru că se afla în centrul controversii, i-am atras atenția asupra faptului că ar fi fost bine primit în cel puțin 100 de centre academice din străinătate și l-am întrebat dacă nu se gândise să-și mute reședința în afara acestei țări⁵. Răspunsul lui, pe care mi l-a oferit cu lacrimi în ochi: «Fir-ar să fie, am ajuns să iubesc țara asta!»^{*}

Robert Oppenheimer a fost o enigmă, un fizician teoretician care afișa calitățile carismatice ale unui mare lider, un estetic care cultiva ambiguități⁶. În deceniile de după moartea lui, povestea vieții lui a început să fie învăluită în controverse, mit și mister. Pentru oamenii de știință, asemenea doctorului Hideki Yukawa, primul japonez care a câștigat Premiul Nobel, Oppenheimer a fost „un simbol al tragediei cercetătorului modern din domeniul nuclear”⁷. Pentru liberali, el a devenit cel mai important martir al vânătorii de vrăjitoare mccarthy-iste, un simbol al ostilității lipsite de scrupule venind din partea extremei drepte.

* Kennan a fost profund impresionat de reacția empatică a lui Oppenheimer. În 2003, la petrecerea dată în cinstea celei de-a 100-a aniversări a lui Kennan, a repovestit această întâmplare – și, de această dată, *el* avea lacrimi în ochi (n. a.).

În realitate, el a fost o persoană extrem de umană, pe cât de talentată, pe atât de complexă, deopotrivă genial și naiv, un susținător pasionat al dreptății sociale și un consilier guvernamental neobosit, al cărui devotament în oprirea unei curse a înarmării nucleare i-a adus dușmani birocratici reductibili. Așa cum a spus prietenul său Rabi, pe lângă faptul că a fost „foarte înțelept, a fost și foarte nesăbuit”⁸.

Fizicianul Freeman Dyson a remarcat contradicțiile profunde și tulburătoare ale lui Robert Oppenheimer, care-și dedicase viața științei și rațiunii. Și totuși, după cum a observat Dyson, decizia lui Oppenheimer de a lua parte la crearea unei arme capabile de genocid a fost „un pact faustian, fără doar și poate [...], și sigur că încă trăim cu el. [...]”⁹ La fel ca Faust, Robert Oppenheimer a încercat să renegocieze pactul – și a fost doborât pentru asta. Se aflase în fruntea eforturilor de a descătușa puterea atomului, dar când a încercat să-și avertizeze compatrioții asupra pericolelor acestuia și să limiteze dependența de arme nucleare a Americii, guvernul s-a îndoit de loialitatea lui și l-a pus sub acuzare. Prietenii săi au comparat umilința publică prin care a trecut cu procesul intentat în 1633 unui alt om de știință, Galileo Galilei, de către o biserică prizonieră gândirii medievale; alții au văzut în acest eveniment spectrul hidos al antisemitismului și le-a reamintit de chinul căpitănelui Alfred Dreyfus din Franța anilor 1890.

Dar niciuna dintre comparații nu ne ajută să-l înțelegem pe omul Robert Oppenheimer, realizările lui ca om de știință și rolul unic pe care l-a jucat ca arhitect al erei nucleare. Aceasta este povestea vieții lui.

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL 1

„Orice idee nouă i se părea absolut minunată.”

Am fost un copil lingușitor, respingător de cuminte.

ROBERT OPPENHEIMER

În primul deceniu al secolului XX, știința a declanșat cea de-a doua revoluție americană. O națiune călare pe cal a fost imediat transformată de către motorul cu combustie internă, de zborul spațial și de o mulțime de alte invenții. Aceste inovații tehnologice au schimbat numaidecât viețile bărbaților și femeilor de rând, dar, în același timp, o trupă ezoterică de oameni de știință puna bazele unei revoluții chiar mai importante de atât. Fizicienii teoreticieni din toată lumea începeau să modifice felul în care înțelegem spațiul și timpul. Radioactivitatea a fost descoperită în 1896 de către fizicianul francez Henri Becquerel, în timp ce Max Plank, Marie și Pierre Curie și alții au oferit perspective suplimentare cu privire la natura atomului. Apoi, în 1905, Albert Einstein a publicat teoria sa specială a relativității. Brusc, universul părea că s-a schimbat.

Pe tot globul, oamenii de știință au fost omagiați ca niște eroi care promiteau începutul unei epoci de renaștere a raționalității, prosperității și meritocrației sociale. În America, mișcările favorabile reformei contestau vechea ordine. Theodore Roosevelt își folosea autoritatea publică de la Casa Albă pentru a argumenta că alianța dintre un guvern bun și știința și tehnologia aplicate puteau implementa o Eră Progresistă nouă și iluminată.

J. Robert Oppenheimer s-a născut în această lume a promisiunilor pe 22 aprilie 1904. Provenea dintr-o familie de imigranți germani aflați la prima și a doua

generație, care se străduiau să fie americani. Evrei din punct de vedere etnic și cultural, familia Oppenheimer din New York nu aparținea de nicio sinagogă. Fără să-și renege religia, aceștia au ales să-și modeleze identitatea în cadrul unei ramificații a iudaismului tipic americane, Societatea de Cultură Etică. Aceasta îmbrățișa raționalismul și un umanism secular de manieră progresistă. În același timp, această alegere a fost o abordare inovatoare a dilemelor cu care avea de-a face oricine imigra în America, dar, pentru Robert Oppenheimer, a consolidat o ambivalență de-o viață în legătură cu identitatea sa evreiască.

Așa cum sugerează numele, „cultura etică” nu era o religie, ci un mod de viață care promova echitatea socială în locul egocentrismului. Nu din întâmplare, tânărul care avea să ajungă cunoscut drept părintele erei atomice a fost crescut într-o cultură care prețuia cercetarea independentă, explorarea empirică și libertatea de gândire – pe scurt, valorile științei. Totuși, ironia odiseei lui Robert Oppenheimer a constat în faptul că o viață dedicată dreptății sociale, raționalității și științei avea să devină o metaforă pentru uciderea în masă sub un nor în formă de ciupercă.

Tatăl lui Robert, Julius Oppenheimer, s-a născut pe 12 mai 1871, în orașul german Hanau, situat la est de Frankfurt. Tatăl lui Julius, Benjamin Pinhas Oppenheimer, a fost un țăran fără educație și un neguțător de grâu care crescuse într-o cocioabă „dintr-un sat aproape medieval”, după cum a relatat Robert mai târziu¹⁰. Julius a avut doi frați și trei surori. În 1870, doi dintre verișorii prin alianță ai lui Benjamin au emigrat la New York. În câțiva ani, cei doi tineri – pe nume Sigmund și Solomon Rothfeld – s-au alăturat unei alte rude, J. H. Stern, pentru a înființa o companie mică, importatoare de căptușeli pentru costume de bărbați. Compania s-a descurcat extrem de bine pe noua și înfloritoare piață de confecții prefabricate din oraș. La sfârșitul anilor 1880, familia Rothfeld l-a anunțat pe Benjamin Oppenheimer că avea locuri de muncă pentru fiii săi.

Julius a sosit la New York în primăvara lui 1888, la câțiva ani după fratele său mai mare, Emil. Tânăr și înalt, cu membre subțiri, Julius a primit de lucru în depozitul companiei, unde sorta bucățile de pânză. Deși nu aducea niciun beneficiu financiar firmei și nu știa un cuvânt în engleză, era hotărât să se reinventeze.

Avea ochiul format pentru culori și, cu timpul, a căpătat reputația de a fi unul dintre cei mai pricepuți oameni „la țesături” din oraș. Emil și Julius au rezistat recesiunii din 1893, iar începutul noului secol l-a prins pe Julius ca partener cu drepturi depline în firma Rothfeld, Stern & Company. Se îmbrăca în conformitate cu rolul său, purtând mereu o cămașă albă cu guler înalt, o cravată moderată și un costum de afaceri închis la culoare, iar manierele îi erau la fel de impecabile precum îmbrăcămintea. După toate aparențele, Julius era un tânăr care se făcea plăcut foarte ușor. „Ai un fel de a te purta care-i face pe ceilalți să aibă imediat încredere în tine”, i-a scris viitoarea lui soție în 1903, „iar motivele sunt cât se poate de nobile și potrivite.”¹¹ Până să împlinească 30 de ani, vorbea o engleză remarcabil de bună și, cu toate că era în întregime autodidact, citise pe larg despre istoria americană și cea europeană. Iubitor de artă, își petrecea orele libere din weekenduri cutreierând numeroasele galerii de artă din New York.

Poate că într-o astfel de ocazie i-a fost prezentat unei tinere pictorițe, Ella Friedman, o brunetă „extrem de frumoasă”, cu niște trăsături splendid sculptate, „ochi expresivi de un albastru-cenușiu și gene lungi și negre”, o siluetă subțire – și cu mâna dreaptă nedevelopată de la naștere¹². Pentru a-și ascunde această malformație, Ella purta mereu mâneci lungi și o pereche de mănuși din piele de căprioară. Mănușa care-i acoperea mâna dreaptă conținea un dispozitiv protectic primitiv, cu un arc atașat de un deget artificial¹³. Julius s-a îndrăgostit de ea. Familia Friedman, evrei de proveniență bavareză, se stabilise în Baltimore în anii 1840, iar Ella se născuse în 1869. Un prieten de familie a descris-o cândva ca fiind „o femeie blândă, superbă, subțire, înăltuță, cu ochi albaștri, teribil de sensibilă, extrem de politicoasă; se gândea mereu la ceea ce i-ar face pe oameni să se simtă confortabil sau fericiți”¹⁴. Când avea în jur de 20 de ani, a petrecut un an la Paris, studiindu-i pe primii pictori impresionisti. După ce s-a întors, a predat arte plastice la Barnard College¹⁵. În vremea când l-a întâlnit pe Julius, era deja o pictoriță al cărei succes îi permitea să aibă propriii elevi și un atelier personal aflat la ultimul etaj al unei clădiri de apartamente din New York.

Aceste lucruri erau destul de neobișnuite pentru o femeie la începutul aceluși secol, dar Ella era o personalitate puternică în multe privințe. Atunci când făceau cunoștință cu ea, cei mai mulți oameni luau comportamentul ei formal și elegant

drept o dovadă de răceală arogantă. Hotărârea și disciplina pe care o afișa la atelier și acasă părea exagerată la o femeie care fusese binecuvântată cu atâtea beneficii materiale. Julius a adorat-o, iar ea a răspuns dragostei lui. Cu doar câteva zile înainte să se căsătorească, Ella i-a scris logodnicului ei: „Îmi doresc atât de mult să poți să te bucuri de viață în sensul ei cel mai frumos și mai deplin, și o să mă ajuți să am grijă de tine? Să ai grijă de persoana pe care o iubești cu adevărat îți oferă o bucurie de nedescris, pe care nimeni nu ți-o poate lua cât trăiești. Noapte bună, dragule!”¹⁶

Pe 23 martie 1903, Julius și Ella se căsătoreau și se mutau într-o casă de piatră cu acoperiș ascuțit aflată la numărul 250, pe West 94th Street. Un an mai târziu, în mijlocul celei mai reci primăveri înregistrate vreodată, Ella, în vârstă de 34 de ani, a dat naștere unui băiat, după o sarcină dificilă. Julius decisese deja ca numele primul născut să fie Robert, dar, potrivit folclorului familiei, se hotărâse în ultima clipă să adauge o inițială, „J”, în fața lui „Robert”. De fapt, numele de pe certificatul de naștere al copilului era „Julius Robert Oppenheimer”, dovada că Julius se hotărâse să-l numească după el însuși, ceea ce n-ar fi ieșit din comun – atâta doar că numirea unui copil după orice rudă *aflată în viață* contrazice tradiția evreiască europeană¹⁷. În orice caz, băiatului avea să i se spună întotdeauna „Robert” și, în mod curios, el a insistat mereu asupra faptului că prima inițială din numele său nu însemna absolut nimic. Din câte se pare, tradiția evreiască n-a jucat niciun rol în familia Oppenheimer.

Cândva după venirea pe lume a lui Robert, Julius și-a mutat familia într-un apartament spațios aflat la etajul al 11-lea pe 155 Riverside Drive, de unde se vedea râul Hudson și West 88th Street.¹⁸ Apartamentul, care ocupa întregul etaj, a fost decorat cu un mobilier european deosebit de elegant. De-a lungul anilor, familia Oppenheimer a achiziționat și o colecție impresionantă de picturi ale postimpresioniștilor și fauviștilor francezi, alese de Ella¹⁹. Până când Robert a crescut, colecția ajunsese să includă și o pictură din „perioada albastră” a lui Pablo Picasso, intitulată *Mama și copilul*, o gravură de Rembrandt și picturi de Édouard Vuillard, André Vuillard, André Derain și Pierre-Auguste Renoir. Trei picturi de Vincent Van Gogh – *Câmp închis cu soare răsare* (Saint-Remy, 1889), *Primii pași (după Millet)* (Saint-Remy, 1889) și *Potretul lui Adeline Ravoux* (Auvers-sur-Oise,

1890) – dominau camera de zi, tapetată cu poleială de aur. Ulterior, au mai achiziționat un desen de Paul Cézanne și o pictură de Maurice de Vlaminck. Un cap lucrat de sculptorul francez Charles Despiau completa această colecție superbă*.

Ella conducea gospodăria cu o exigență aleasă. „Exelență și hotărâre” a fost un refren auzit constant de tânărul Robert. Trei menajere păstrau apartamentul imaculat. Robert a avut o dădacă irlandeză catolică pe nume Nellie Connolly, iar mai târziu o guvernantă franceză, care l-a învățat puțin această limbă. Pe de altă parte, germana nu se vorbea acasă. „Mama nu o știa prea bine”, își amintea Robert, „[iar] tata nu voia să o vorbească”²⁰. Robert avea să învețe germana la școală.

În weekenduri, familia ieșea la plimbări prin zona rurală în Packardul lor, condus de un șofer cu uniformă gri. Când Robert avea 11 sau 12 ani, Julius a cumpărat o casă de vară destul de scumpă în Bay Shore, Long Island, unde Robert a învățat să navigheze. La debarcaderul de lângă casă, Julius a amarat un iaht cu vele de 12 metri, botezându-l *Lorelei*, o ambarcațiune luxoasă, echipată cu toate facilitățile. „Era minunat în golf”, avea să-și amintească ulterior Frank, fratele lui Robert, cu mult drag²¹. „Aveam trei hectare [...], o grădină mare de legume și multe, multe flori.” După cum observa un prieten de familie mai târziu, „Robert era extrem de iubit de părinți. [...] A avut tot ce și-a dorit, și s-ar putea spune că a crescut în lux”²². Însă, în ciuda acestor lucruri, niciunui dintre prietenii săi din copilărie nu i s-a părut că era răsfățat. „Era extrem de generos cu banii și cu lucrurile materiale”, își amintea Harold Cherniss**, „și nu era deloc un copil răsfățat”.

În 1914, când Primul Război Mondial a izbucnit în Europa, Julius Oppenheimer era un om de afaceri foarte prosper. Cu certitudine, averea lui netă însuma mai mult de câteva sute de mii de dolari, ceea ce-l făcea echivalentul unui multimilionar, raportat la valoarea actuală a dolarului. După toate mărturiile, mariajul Oppenheimerilor a fost un parteneriat bazat pe dragoste, dar prietenii lui Robert au fost întotdeauna uimiți de personalitățile lor contrastante. „El [Julius] era un

* Familia Oppenheimer a cheltuit o mică avere pe aceste opere de artă. În 1926, de exemplu, Julius a plătit 12 900 de dolari pentru pictura *Primi pași (după Millet)* a lui Van Gogh (n. a.).

** Harold Frederick Cherniss (1904–1987), clasicist american și istoric al filosofiei antice, a predat la Institutul de Studii Avansate de la Princeton (n. red.).